

הלכות ברכת הפרות סימן ריג ריד

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יא]

ואם באו פרות תוך הסעודה, אָחַד מִבְּרַךְ לְכָלֶם⁽¹⁰⁾.

(10) ואופן אמירת הברכה בתוך הסעודה כדי להוציא בה אחרים, עיין מה שהתבאר בשו"ע לעיל (סי' קעד ס"ח) ובמשנה ברורה שם. וכתב הביה"ל שם (ור"ה וכן) שבתוך סעודה אף אם אפשר שאחד יברך עבור כולם, אין בכך הידור מצוה של 'ברב עם'.

[משנ"ב ס"ק יב]

וְכַמְדָּמָה שֶׁפָּעַת הַמִּנְהָג פְּשוּט בְּרַב הַמְקוֹמוֹת שֶׁאֵין מוֹצִיאֵין אֶחָד אֶת חֲבֵרוֹ מִמַּעַט בְּשׁוּם דָּבָר-מְאָכְלִי⁽¹¹⁾.

(11) ואף לענין פת, כתב לעיל (סי' קסח ס"ק כא) שהיום המנהג שכל אחד מברך לעצמו, וכן כתב בביה"ל לעיל (סי' קסה ס"ב ד"ה והרא"ש) שכן המנהג על פי רוב. וכן כתב לעיל (סי' ח' ס"ק יג) לענין ציצית, שאף שיותר טוב שאחד יברך ויוציא את האחרים משום 'ברב עם הדרת מלך', מ"מ לא נהגו עכשיו כן, ואפשר משום שאין הכל בקיאות להתכוון לצאת ולהוציא. ובשר"ת שבט הלוי (ח"ח סי' רפא) כתב שהנהיג בסביבותי שכל אחד יברך לעצמו גם בשבת ויום טוב כגון ברכת 'המוציא' ו'בורא פרי הגפן', משום שהרבה פעמים אין האחד שרוצה לצאת שם לב כראוי לברכת חבירו, שצריך לשמוע מתחילה ועד סוף כולל שם ומלכות, ורוב העולם אינם יכולים לדקדק בזה, וסיים שם שאמנם מי ששם לב ביותר כהלכה יכול לצאת בברכת האחר.

ובמקום שיש ספק אם צריך לברך, הורה הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"א פליה אות יב) שיכול לצאת בברכה מאדם אחר.

[משנ"ב ס"ק יז]

לֵכֵן יְכוּל לְבָרֵךְ אֶפְלוֹ מִי שֶׁאֵינוֹ חָיִב בְּבִרְכָּה⁽¹²⁾.

(12) ומו"מ לענין להוציא את הבקי, כתב לעיל (סי' ח ס"ק יד) שיש אומרים שאין יכול להוציא אלא אם כן יוצא המברך בברכה זו, וכתב בשע"צ שם (ס"ק כא, בשם הארצות החיים) שמעיקר הדין יוצא, אך לכתחילה המצוה שיברך בעצמו. וכן כתב בביה"ל לקמן סי' רעג ס"ד ד"ה והוא, וראה ביה"ל סי' קצ ס"ד ד"ה מהמסבין.

[משנ"ב שם]

וְזֶה הַפְּעִיף שֶׁיֵּד בֵּין לְבִרְכָּה רְאוּנוֹהָ וּבֵין לְבִרְכָּה אֲחֵרוֹנוֹהָ⁽¹³⁾. וְעַיֵן לְעִיל בְּסִימָן קסז סעיף י"ט⁽¹⁴⁾.

(13) וכן כתב לעיל (סי' קסז ס"ק צא) ולקמן (סי' תפד ס"ק ז). ובשע"צ כאן (ס"ק טו) ציין לדבריו לעיל (סי' קצו ס"ק כד) ושם כתב שהמג"א צידד שמי שלא אכל אינו יכול לברך ברכת המזון עבור מי שאינו בקי, ושהא"ר כתב שאינו יכול להוציאו מדרבנן. אמנם, בביה"ל לקמן (סי' תפט ס"א סוף ד"ה ומצוה) כתב שמי שלא אכל יכול לברך עבורו, משום שקיימא לן 'סופר מברך ובור יוצא'.

(14) שנתבאר שם, שלקטנים יכול לברך אף כשלא אכל עמהם, כדי לחנכם במצוות. ובמשנ"ב (שם ס"ק צג) הוסיף, שאפילו קטנים שאינם בניו ואין חינוכם מוטל עליו מצד הדין, מותר לברך עמהם כשרוצים להנות ואין יודעים לברך בעצמם. ובאופן שמברך לקטן, וגדול שומע ומכוון לצאת, כתב החזו"א (או"ח סי' לה ס"ק ז) שאינו יוצא משום שאינה נחשבת לברכה אצל הגדול, אף שהאב חייב בברכה זו מדין מצות חינוך.

[משנ"ב ס"ק טו]

דִּקְא בְּרַכְתּוֹ הֵי לְכַסְלָהּ פִּינָן שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל בְּעַצְמוֹ, וְאֵיךְ יֵצְאוּ עַל-⁽¹⁵⁾

(15) ואם המברך שח אחרי ברכתו, ראה מה שהתבאר בזה בשו"ע לעיל סי' קסז ו'משנ"ב שם ס"ק מג, וביה"ל שם ד"ה אבל.

ואם השומע שמע את הברכה ולאחר מכן התממה או שהפסיק לפני האכילה או קיום המצוה, כתב הגרש"ז אויערבך (שיח הלכה סי' ח אות כו) שנראה שלא יצא ידי חובו, משום שבולזל זה הוא מראה שאינו רוצה לצאת בברכתו של המברך, ומה שמשתתה נחשב הפסק.

[שעה"צ ס"ק יח]

כְּלָלִי בָּזָה מִה שֶׁהֵבִיא הַפְּרִי-מִגְדִּים בְּמִשְׁבָּחוֹ-וְהָב סִימָן קס"ו⁽¹⁶⁾.

(16) שם (משנ"ב ס"ק ח) כתב, שאף אם היה זה במזיד, כגון שבשעה שבירך היתה דעתו לאכול ואחר כך הפסיק בין ברכה לאכילה במזיד, שהדין הוא שהאחרים יוצאים בברכתו [אף שהוא אינו יוצא]. אמנם במשנ"ב לעיל (סי' קסז ס"ק מג) כתב שמשמע מהפוסקים לכאורה שהשומעים אינם יוצאים בברכתו, וכמו שכתב בביה"ל שם (סי' ד"ה אבל) שלא כדברי הפמ"ג, ונשאר שם במשנ"ב בצריך עיון לדונא.

[משנ"ב ס"ק טז]

שֶׁמִּכְבִּינֵין אֱלִי⁽¹⁷⁾. וְהוּא גַם-כֵּן יְכוּן לְהוֹצִיאֵם⁽¹⁸⁾.

(17) ואם השומעים באו על מנת לשמוע את הברכות ולצאת בהם ידי חובה, כתב לקמן (סי' תקפט ס"ק טז) שאפילו אם בשעת מעשה כששמעו לא כיוונו בפירוש לצאת ידי חובה, מ"מ יצאו ידי חובתם.

(18) ואם קבעו יחד לצאת בברכה, כתב בביה"ל לעיל (סי' קסז ס"ג ד"ה אם) שאין המברך צריך לכון להדיא להוציאם, שמסתמא כוונתו כך כיון שקבעו יחד.

[משנ"ב ס"ק יז]

דִּקְיָמָא לָן דְּשׁוּמַע בְּעִנְיָה⁽¹⁹⁾, וְהָרִי הוּא מִכְבִּינֵין בְּעַצְמָם⁽²⁰⁾.

(19) אמנם לענין השומע מהש"ץ ברכות קריאת שמע, כתב בביה"ל לעיל (סי' נט ס"ד ד"ה נחת) שאם לא ענה אמן, אפשר שאף לעיכובא לא יצא בברכתו.

ובאופן שאין המברך חייב בברכה, כתב הגרע"ק א (בהגהותיו לסי' רט ס"ד ו-ה מהטור בשם הרא"ש) שאין השמיעה לבד מספיקה, אלא צריך גם שיענה אמן, ונשאר בצריך עיון. והגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ג ד"ה גם אפשר) כתב שיתכן שנכון להחזיר את השומעים על כך. דעת הגר"ח קניבסקי (אשרי ישראל תשובה פט, מהדו"ב, עמ' תתג) שמאחר שהמשנ"ב לא הביא את דבריו אלא לענין הגומל (בסי' רט ס"ק יא), משמע שאינו סובר כן, אלא סובר כפמ"ג כאן (משנ"ב ס"ק ג) שרק לענין הגומל, שהמברך אינו מחויב כלל בדבר, מעכבת עניית המחויב, אך לא במקום שמברך ברכת המצוות לאחר שכבר יצא, שבעצם מחויב הוא במצוה.

(20) ומטעם זה כתב לעיל (סי' קכד ס"ק כא) שאין לו לענות 'ברוך הוא וברוך שמו', שמאחר ששומע כעונה וכאומר הברכה בעצמו, יש בזה הפסק בברכה, אמנם לענין דיעבד, כתב שם שאין להחמיר [ודלא כהחיי אדם שנשאר בצריך עיון לענין דיעבד]. וכן כתב לעיל (ביה"ל בהקדמה לסי' עד, ובסי' עה ס"ק כט) שאסור לשומע ברכה מחברו להיות כנגד ערוה, משום ששומע כעונה ובשמייעתו נחשב כמדבר, וראה מה שכתבנו שם.

והעמוד באמצע תפילת שמונה עשרה ושומע אחד שמברך ברכה שרוצה לצאת בה ידי חובה, כגון הבדלה, ושתק התכוון לצאת ידי חובה, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"ס הע' מו) שיתכן שרק המשך במילואים עמוד 52

הלכות ברכת הפרות סימן ריג ריד

קבו

ו ראש השנה כט
ז רפ"ב דק"א
מחלוקת
ו שאר פוסקים כטו
דק"א לח ברכות מה
דשומע נענה ח
מנהיג דסוף פ"ק ח
דברכות ט שם
כט כטא דאמר מצות צדיקים
נענה י ביה"ס דע"פ רמב"ם
א ברכות מ ורבי יוחנן דר"ר
רמב"ם שם

הראב"ד, ולכן נהגו עקשו (ג) [ג] (יב) בפרות (יג) שכל אחד מקרב לעצמו: ב' יאין המקרב (יד) מוציא אחרים
אלא אם כן יאכל וישתה עמם, (טו) ואז יוצאים (ד) [ד] בשמיעתן (טז) שמכניסין אליו (יז) ואפילו לא
יענו אמן: ג' יאין יוצא ידי חובתו (יח) בשמיעת הברכה אפילו יענה אמן, אלא אם כן ששמיעה
(יט) מתחלתה ועד סופה סופה סופה יאין חובתו, והמקרב נתפס גם כן להוציא ידי חובתו:

ריד בכל ברכה צריך להיות שם ומלכות, ובו סעיף אחד:

א כל (א) ברכה שאין בה הזכרת (ב) שם ומלכות אינה ברכה.

באר היטב

והיו האחרים יוצאים על ידי: (ג) בפרות. וה"ה בשאר דברים חוץ מפת וזין.
ולכאורה משמע דשכר שלנו דין זין יש לו לענין זה, דהא ג"כ רגילים לקבץ
עליו לשתות בלא סעודה, וכן מירדבש שקורין מע"ד, וכ"מ בד"מ, ולכן דין
וקמה באן: נהגו עקשו בפרות וכו', וכן פסק הש"י בפשיטות דעקשו ה"י שכר
ומירדבש בכלל פת וזין שאמר מקרב לקלם, ע"ש, אבל הפ"ח כתב דאף כיון
טוב שיקרב כל אחד לעצמו, ואין לזוז מהפנה, מ"א, ע"ש: (ד) בשמיעתן.
ואם אינו אוכל ושותה עמם, אפילו בדיעבד לא יצאו בשמיעתן דהא ה"ל
ברכתו לבשלה, ול"ד למ"ש סימן רט ס"ב, דהתם ה"ל שוגג, מ"א:
(ה) שם ומלכות. והא דכתפלת י"ח לא תקנו מלכות, תרץ ב"י בשם הרא"ש,
דברכה ראשונה כיון דאית בה האל הגדול חשוב כמו מלכות, וכלהו

ב"ה וב"ש, ע"ש: [ד] בשמיעתן. עבה"ט. ועין בפר"ח סוף סימן תפט ובת"ש סימן א

שערי תשובה

[ג] בפרות. עין בה"ט. ובר"י נסתפק מי שאכל כסנין ופרות כשעור, ודינא דמקרב
וכולל שניהם, אם יכול להוציא מי שאכל כסנין לבד ונסתפק אם אכל כשעור חייב
ברכה מצד ג', אם זה שכולל בברכתו גם פה"ע יכול להוציא, דשמואל לדידה ה"ו
הפסק: והביא שם מנכ"י סימן שטא הסופר בסימן קח ועוד ראיות דקצי השומע
לכון שיצא כמה שנוגע לו ולא אכפת לה כמה שמוסיף המקרב לעצמו, ע"ש. וע"ש
שאם ה"ו יושבים, ואחד אכל פרות שאינם ממין ד' ואחד שתה, השותה יכול לפטר
חבירו בברכת בני"ר, והביא מגנות יורדים בסנה לפניו יו"ש דין ומקמת, ברכת שכל
של ה"י"ש פוטר ברכת שהכל דמקמת. וכתב בדרכי שמואל סימן רצה: כשאחד יוצא
בברכת חבירו שצריך לכון מתחלה הברכה עד סופה כגון קרית וכו', לא יענה
ברוך הוא וב"ש. דהא שומע בעתה ופיד וכלו שרים באמירת הברכה, ואם עונה ב"ה
וב"ש ה"ו כמפסיק ומוסיף ומשנה מטבע ששבעו חכמים, ע"ש, ובר"י כתב
דבשומע לזר הביא מי שחלק עליו כו', ונכון לזה, אף אין למחות ב"י שעונה
סי' ס, ועין בבר"י דאע"ג דיוצא בשמיעתו אף בלא ענות אמן מ"מ למתלה יש לענות

משנה ברורה

(יז) ה"ה בשוגג או באנס, כגון שנשפף הפוס אחר הברכה
(יח) וכהאי גוונא, דבעת הברכה לא היה לבשלה, או יוצאין
אחרים על ידי: (טז) שמכניסין אליו. והוא גם כן יבין
להוציאם⁽¹⁸⁾, וכדלקמה בסעיף ג': (יז) אפילו לא יענו אמן. דקניא
לן השומע נענה⁽¹⁹⁾, וה"ה הוא במקרב בעצמו⁽²⁰⁾. וכל זה לענין
דיעבד, אבל להתחלה, לבד מה שמצוה לענות אמן על כל ברכה
ששומע מישאל, כדלקמן בסימן רטו, עוד יותר יש חיוב
להתחלה לענות אמן בברכה שמקפצין לצאת בה⁽²¹⁾, כדי להורות
בפעל שמסכים לברכת המקרב [אחרונים]. כתבו הפוסקים: אם
כמה אנשים עושים מצוה אחת, מצוה להתחלה שאחד יברך
לקלם⁽²²⁾, ד' ברכים הנרת מלך. ועין לעיל בסימן ו' בשערי תשובה
סעיף קטן ה' [ו]. ובסימן ח סעיף ה ובמשנה ברורה⁽²³⁾, ובסימן
רצ"ח ובתבואת שור סימן יט: ג' (יח) בשמיעת וכו'. מדיסתם,
משמע דאכל ברכות קאי, (יט) ואפילו ברכות שהם דרבנן בעינן
דוקא שכיבן לצאת ידי המצוה, וכן משמע ברי"ט סעיף ה. ועין
לעיל בסימן ס במשנה ברורה סעיף קטן י"א⁽²⁴⁾ ובאור הלכה שם,
ובסימן רעג בסעיף ו' בבאור הלכה דבור המתחיל ויבגין:
(יט) מתחלתה ועד סופה. והנינו גם תבת 'ברוך' שבתחלתה,
דלא צריך ממקרב בעצמו לשמולג איזה תבה (כ) מעקר הברכה
דלא יצא ידי חובתו, דה"ו משנה מטבע ששבעו חכמים:

א (א) כל ברכה. הנינו, בין ברכת הנהנין ובין ברכת
המצות⁽¹⁾, בין ברכה ארפה שיש בה פתיחה וחתומה בין
שאין בה אלא פתיחה בלבד, חוץ מברכה הסמוכה לתפלתה,
דנמשכת לברכה הקודמת לה שיש בהתחלתה שם ומלכות:
(ב) שם ומלכות. והא דכתפלת שמונה עשרה לא תקנו
מלכות, תרץ ביה"ס דע"פ רמב"ם, דברכה ראשונה כיון דאית

שער הציון

(י"א) ב"ח ותנ"ך ועוד אחרונים: (יב) כן מוכח בפוסקים ובבאור הגר"א: (ג) דמן הדין יש הדור מצוה בזה, כדלעיל במשנה ברורה סעיף קטן ג': (ד) צטרת
זקנים, והנינו אף בלא לשיבה כלל, ודומא דמאי שפסק המחבר לעיל בסימן קסו סעיף יג בלא קבעו, והכי נמי בזה, דקביעותו אינו נחשב לקביעות: (טו) הוא
לפי המסקנא שכתבתי במשנה ברורה סימן קצו סעיף ד דבור המתחיל יכול, עין שם: (טז) מנגד אברהם ושא"א: (יז) מנגד אברהם מהא דסימן רט: (יח) כללתי
בזה מה שהביא הפרי מגדים במשפחות וזה סימן קסו⁽¹⁶⁾ והעתיקו הנאון רבי עקיבא איגר בחידושי: (יט) עין בפרי מגדים: (כ) לאפוקי אם לא שמע איזה תבה
שא"ה מעקר הברכה ופירשה, מסמכא דצא מקרב בעצמו, וא"י יצאו על ידי⁽¹⁷⁾, ואפילו
המחבר בדעה הראשונה דגם התחיתא אינו מעבד בדיעבד. ועין בחידושי רבי עקיבא איגר שם, ומענינו משמע דגם סופה הוא לעמובא. וצריך עיין קצת:

הלכות ברכת הפרות סימן ריד רטו

ב תוספות שם (ג) *ואם דלג (ד) שם או מלכות, (ה) יחזור ויברך. *ואפלו לא דלג אלא תבת 'העולם' לבר צריך לחזור ולברך, (ו) ד'מלך' לבר אינה מלכות:

רטו ענינת אמן אחר הברכות, ובו ד' סעיפים:

א אין עונה אמן (א) אחר ברכותיו, אלא אחר שתי ברכות או יותר (ב) שהם סוף ברכות. ונהגו לענות אמן (ג) אחר 'יהללוך' ואחר 'ישתבח': הנהגה ויש אומרים שאין עונים אמן רק אחר ברכת (ד) 'בונה' (ה) וירושלים' בברכת המזון, וכן המנהג פשוט במדינות אלו ואין לשנות (תוס' ומדריכ' רש"י פ' שלשה שאכלו ומדריכ' שוש"ע"ב). ובמקומות שנהגו לענות אמן אחר 'יהללוך' ו'ישתבח' ענה גם כן אחר ברכת (ה) 'שומר עמו' ו'שאל לעד' (ביי"ט סי' נ"א): ב השומע אחר מושאל מברך אחת מכל הברכות, אף-על-פי (ו) *שלא שמע קלה

א ברכות מה לפרש
הר"ף ורמב"ם
ותרבונו יונה ורמ"ש
ותרש"ב ב שם

באר היטב

בתרה דראשונה גריא. כמב' רמב"ם פ"א מברכות: העשה מצוה ולא בך, אם היא מצוה שצריך עשייתה מזהב כגון ציצית תפילין וספה, מברך אחר שנתעשר, אבל אם שחט או פסה או כל בלא ברכה אינו חוזר ומברך אחר עשייה, וכן כל כיוצא בזה, עמ"א, וצ"ע בס' אבן-העזר שמהם על פסק ש"ע באם דלג קלת העולם דצריך לחזור ולברך, ע"ש:

(ה) וירושלים. שהיא סוף ברכות שהם מדאורייתא, והטוב והמטיב דרבנן:

משנה ברורה

בה "האל הגדול" חשוב כמו מלכות^(א), וכלהו בתרה דראשונה גריא, וצ"ע שם עוד תרוצים: (ג) ואם דלג וכו'. אבל אם דלג (ה) תבת 'אתה', אינו מעכב בריעבד^(ד): (ד) שם וכו'. הנהגה שלא אמו קלל אפורה, (ו) אבל אם אמר אפורה אחת, כגון 'אדני' (א) או 'אלהינו', יצא: (ה) יחזור ויברך. המסביר מר"י לענין פתיחת הברכה דאית בה שם ומלכות, והוא הדין לענין ברכה שיש בה חתימה, אם דלג השם בחתימה (ד) הוי בלא חתם קלל: (ו) ד'מלך' לבר וכו'. ובספר אבן-העזר חולק על זה, וצ"ע בבאור הלכה מה שכתבנו בזה:

א אחר ברכותיו. רוצה לומר, אחר כל ברכה מיוחדת שהוא מברך או אפלו אחר שתי ברכות, (ה) כל שאינם סיום ברכות, אין עונה בעצמו אחריהם אמן, דאיתא בגמרא: כל העונה אמן אחר ברכותיו חרי זה מגנה^(א). ומה מלשון הגמרא משמע דלא עשה בנה אסור, רק דהוא מגנה, והנהגה מלי דלא עשה בנה הפסק, אבל אם ברוך על אינה דבר-מצוה שרוצה לעשות או ברכת הנהנין, והפסיק בנה בין הברכה לאותו דבר, עשה אסור בנה (ו) וחוזר ומברך [פמ"ג בסי' נ"א]: (ב) שהם סוף ברכות. הנהגה, אחר ברכת 'שומר עמו' ו'שאל לעד' [או אחר 'הפזרם סבת' וכו' שאומרים בשבת] שהוא גמר ברכות קריאת שמע^(ב), או אחר ברכת 'בונה ירושלים' שהוא גמר שלש ברכות

שערי תשובה

אמן אחר הברכה שנתפס לצאת בה ולהורות בפעל שהוא נתפס לצאת בה, ומר"י מירושלמי סי' שאלכו דמנהג בענין אמן, ולא עוד אלא שמונה להסביר שגא בענין אמן, ומלשון בנה דברי הא"י שומרי דר"מ סי' קס"ו, ע"ש, וכ' שמשם ראיה למ"ש בפנים מאירות ח"ב סימן ה' שאם כל א' מוטו ברוך לדרוש ומקמתן לחברו שיאמר בפניה ויצה אמן וזהו מקדש דהוי הפסק, ובכ"ז הביא סייע לזה ג"כ מדברי הב"י סימן טו לענין ב"ש אם סימ קדם הסוף, ע"ש, ודברי הפמ"א אלו הבאנו לעיל בפ"ה, ע"ש:

באור הלכה

מיהא בעי, וצריך עיין לד"נא: * ואם דלג שם או מלכות וכו'. ואף ה'ענין ברכה אינו יוצא בשמיהם, מכל מקום יש חלוק ביניהם לענין 'לא תשא', דברכה בשם בלא מלכות נמי יש בה משום 'לא תשא' [פמ"ג בפתיחה בשם ב"י וכו'], אבל במלכות בלבד בלא שם אינו עובר, ד"ל תשא את שם ה' וגו' כדכ"ה, מה שאין כן מלכות [דרך פקדיון מ"ע ל' ע"ש]: * ואפלו לא דלג אלא תבת 'העולם' לבר וכו'. ובספר אבן-העזר העלה דבר זה ספק הוא, וצ"ע בן מספק לא יחזור ויברך, צ"ע שם. והנה מה שהעלה דמקרא"ש משמע גס"פ הכי בברכות דף מ דאיתו לעצובא בריעבד מולא חזיר רק 'תמנא מלכא', הנה בפרק הרוצה גבי ברכת הוצאה חזיר 'מלכא דעלמא', צ"ע שם, וכן ברבנו יונה ובתלמידי רבנו יונה חזיריו שם גס"פ 'מלכא דעלמא', ועל"פ אפ"ר דקצור לשון הוא בפרק כיצד כבדו, וגם שאר ראיותיו אינן ככרחות, כמו שכתב בספר מגן-אברהם: אכן מירושלמי משמע לכאורה נותנה, דאיתא התם בריש פרק הרוצה: כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה, והשעם, משום דכתיב "אזמקמך אליהי המלך", וברי ד'מלך' לבר יצא: אף יש לחיות, דיש לחלק בין 'מלך' לחיד ובין תבת 'המלך', ואחר-כך מצאנו בשלחן-ערוך הג"ר שכתב גס"פ הכי דיש חלוק בין 'מלך' ל'המלך', צ"ע שם. ולי נה, אף שאין דברי האבן-העזר כוונתו לחדות דברי השלחן-ערוך וכמה אחרונים שנמשכו אחריו, מכל מקום אם אמר 'המלך' בה"א הדיעה מסתברא דאינו חוזר:

* שלא שמע קלה. צ"ע במשנה בדיקה כמה שכתבנו דענין שישמע הנזכר השם, הוא דעת הרא"ש ותלמידיו רבנו יונה, ודעה השניה היא דעת רש"י ואור נרע [ועוד פוסקים, כמו שצ"ע בשער-הציון]. ולכאורה הלא זה על-פיהם אינו בסתם

ראשונות שהם מן התורה, (ג) ולא אחר ברכות ראשונות דערכית ודשחרית, שאף שהם שתי ברכות, הלא אינם בסוף הענין, ואמן לא שיה' אלא בגמר וסלוק הענין: (ג) אחר 'יהללוך' וכו'. ואף-על-גב דאין עונים אמן אחר עצמו אלא דוקא אחר שתי ברכות סמוכות, מכל מקום הוי מקרי סמוכות^(א), (ד) ד'יהללוך' סמוכה להברכה שלפני הלל, ו'ישתבח' סמוכה ל'ברוך' שאמר, דהא אסור להפסיק ולהשיב בין 'ברוך' שאמר ל'ישתבח' ובין ברכה שלפני הלל ל'יהללוך' [ופסוקי דזמרה שאומרים ביניהם לא מקרי הפסק], מה שאין כן בברכה אחרונה שאחר ברכת הנהנין, אף-על-גב דאיכא גס"פ שתי ברכות, אחת לפני ואחת אחריה, כיון שאין לה אחיזה עם ברכה ראשונה, שהרי ראשי להפסיק ולדבר בין השעיה שאחר ברכה ראשונה לבין ברכה אחרונה, הויא ברכה אחרונה כברכה מיוחדת: (ד) 'בונה ירושלים'. מפני שהוא סוף ברכות שהם מדאורייתא, דברכת 'הטוב והמטיב' הויא מדרבנן^(א), (ה) ודרי להראות שחלוק יש ביניהם לכה עונים אחריה אמן: (ה) שומר עמו וכו'. אבל אין עונים אחר 'יראו עינינו' שמברך בעצמו, כי היא אינה שיה' לברכת קריאת שמע והויא בברכה מיוחדת: ב (ו) שלא שמע קלה. אלא שמע רק (ו) שמזכיר השם

שער הציון

(ה) דברי-המדות בפרק הרוצה: (ב) ולא גרע זה מכתב 'תמנא' בסימן קס"ו ע"פ י' דצ"א: (ג) נראה פשוט דהוא הדין אם חזיר אינה שם משבחה שמות שאינם נמקדים^(א) וצ"א בריעבד, ולא גרע כל זה מכתב 'תמנא' (ד) ועל"פ לפי מה שהסכים הפ"ח לעיל בסימן קס"ו ע"פ א' בהרש"פ"א דחתימת הברכה מעכב, אם כן צריך לחזור ולברך: (ה) הגריא בסימן נא: (ב) ואם ענה או אמן אחר ברכה שעושה איש אחר, מלי בפלגמא אם צריך לחזור ולברך: לט"ז בריעבד אין צריך לחזור ולברך, ולמנא-אברהם צריך^(א), צ"ע שם בפרי-מגדים: (ג) הגריא הנ"ל: (ד) בתי-יוסף ומנא-אברהם. וברכת התורה נמי לא הוי סמוכות, דמקנת קדמונים הנה שהראשון העולה לתורה היה מברך ברכה ראשונה והאחרון ברכה אחרונה, אם כן לא מקרי סמוכות^(א) והוא ברכה אחרונה כברכה מיוחדת, ואין שיה' אמן אחר ברכת עצמו [מ"א]: (ה) אחרונים: (ו) תלמידי רבנו יונה ורמ"ש וטור ורי"י:

הלכות ברכות הפירות סימן ריד רטו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ב]

"האל הגדול" תשוב כמו מלכות⁽²⁾.

(2) וכן אם אמר 'ברוך אתה ה' אבינו הגדול', או 'אב העולם', דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פכ"ב ארחות הלכה הע' 48) שמסתבר שיצא ידי חובה כיון שלשון 'אב' נחשב למלכות.

[משנ"ב ס"ק ג]

אכל אם דלג תבת 'אתה' אינו מעכב בדיעבד⁽³⁾.

(3) אבל אם דילג היבת 'ברוך', כתב לעיל (סי' ריג ס"ק יט) שלא יצא, כיון שכל המדלג תיבה שהיא מעיקר הברכה נחשב למשנה ממטבע שטבעו חכמים.

[שעה"צ ס"ק ג]

אם הזכיר איזה שם משקצה שמות שאינם נמחקין⁽⁴⁾ תצא בדיעבד, דלא גרע כל זה מתבת 'יתמנא'⁽⁵⁾.

(4) והשמות שאין נמחקין, כתב השו"ע (י"ד סי' רעו ס"ט) שהם, הו"ה, אדני, א-להים, א-לוה, א-ל, ש-די, צב-אות, וי"א גם אהי-ה אשר אהי-ה. וראה מה שכתב הט"ז שם (ס"ק ז), וברמב"ם (פי"ו מזה"ל יסודי התורה ה"ב) ובכסף משנה שם.

(5) ואם אמר 'השם יתברך', נראה ממה שכתב במשנ"ב לקמן (סי' ריט ס"ק יח) שאין זה מועיל לברכה.

ואם אמר 'הרחמן', כתב בשעה"צ לעיל (סי' קטז ס"ק ג) שמסתבר שלא יצא, משום שזה אינו שמו של הקב"ה.

ואם אמר 'המקום', במקום הזכרת ה', כתב במשנ"ב שם (ס"ק נג) שמבואר בגמ' שנחשב כהזכרת השם, אכן הסתפק בשעה"צ שם (סי' נב) שמא אין זה נחשב להזכרת ה' אלא בזמן חז"ל שהיו קוראים לה' יתברך בלשון זו, אבל לא בזמנינו [וראה שיעורי מן הגר"ש אלישיב ברכות עמ' תלה].

סימן רטו

ענין אמן אחר הפרכות

[משנ"ב ס"ק א]

כל העונה אמן אחר ברכותיו הרי זה מגנה⁽¹⁾.

(1) וכן אם סיים ברכתו יחד עם החזן, כתב לעיל (סי' נא ס"ק ג) שלא יענה אמן משום שנראה כעונה אחר ברכת עצמו, אלא אם כן סיים ברכה אחרת מהחזן שאו מותר לו לענות אמן.

ואם סיים ברכתו יחד עם הציבור, הורה הגרש"א (פתחי הלכה פ"ב הערה 37) שלאחר כדי דיבור מסיום ברכתו יכול לענות אמן על ברכת הציבור, אם הוא קודם שיכלה אמן מפי רוב הציבור.

[משנ"ב ס"ק ב]

שהוא גמר ברכות קריאת שמע⁽²⁾.

(2) ולגבי סיום ברכת 'גאל ישראל' בתפילת שחרית, כתב לעיל (סי' סו ס"ק לד) בביאור שיטת הרמ"א, שאף שאינו נחשב להפסק בין גאולה לתפילה, מ"מ אין מנהגו לענות אמן אחר ברכת עצמו.

[משנ"ב ס"ק ג]

הני מקרי סמוכות⁽³⁾.

(3) אם סיים יחד עם החזן ברכת 'יהללך' או 'שתפז' או 'שומר עמו ישראל', אף שלשיטת הרמ"א אין לענות אחר ברכת עצמו, מ"מ כתב לעיל (סי' נא ס"ק ג) שבאופן כזה רשאי לענות אמן, שיכול לסמוך על דעת הרבה פוסקים הסוברים כדעת השו"ע כאן, שבברכות אלו עונה אף אחר ברכת עצמו.

[משנ"ב ס"ק ד]

מפני שהוא סוף ברכות שהם מקראות, דברכת 'השם יתברך' הניא מקרי סמוכות⁽⁴⁾.

(4) ואף כשלא אכל שיעור שביעה, שבכה"ג כל חיובו לברך ברכת המזון היא רק מדרבנן [כמבואר לעיל סי' קפד ס"ק כב], כתב בפרי מגדים (סי' נא משב"ז ס"ק ב) שמ"מ יענה אמן, דלא פלוג.

וכשעונה אמן אחר 'בונה ירושלים', כתב בשו"ע לעיל (סי' קפח סעיף ב) שצריך לענות אמן זה בלחש, כדי שלא יתנישו שברכת הטוב והמטיב אינה דאורייתא ויזלוזלו בה. אמנם הרמ"א שם כתב, שכשמומנים, המנהג לאומרו בקול. ובמשנ"ב (שם ס"ק ב) כתב, שאף כשמברך ביחודי יכול לומר אמן זה בקול, וכן נוהגים.

וכשעונה אמן אחר 'בונה ירושלים', כתב שם, שלא יאמר 'בונה ירושלים' אמן' בנשימה אחת, אלא ימתין קצת אחר תיבת 'ירושלים', ואח"כ יאמר אמן, כדי שלא יהא משמע שגם האמן מסיום הברכה הוא. וראה מה שכתבנו שם.

[שעה"צ ס"ק ב]

ואם ענה אמן אחר ברכה שעושה איש אחר, תלוי בפלגמא אם צריך לחזור ולקבץ: לט"ז בדיעבד אין צריך לחזור ולקבץ, ולמגן אבנאם צריך⁽⁵⁾.

(5) ולגבי מי שענה אמן בין הנחת תפילין של יד לשל ראש, סתם לעיל (סי' כה ס"ק לו ובשעה"צ שם ס"ק נ) כדעת המג"א, דהוי הפסק וצריך לחזור ולברך. וכתב הגרש"ז אויערבך (שש"כ פמ"ח סעיף ז והע' לט-מ) שכיון שנחלקו בזה הפוסקים, ויש המתירים לענות אמן אף לכתחילה בין הברכה לאכילה, לכן בדיעבד אם ענה אמן על אותו סוג ברכה [נגון שחברו בירך אותה ברכה שהוא בירך עכשיו] אין זה נחשב הפסק ולא יברך שוב, אך אם ענה אמן על ברכה אחרת, נחשב הפסק אף בדיעבד.

[שעה"צ ס"ק ד]

אם-כן לא מקרי סמוכות⁽⁶⁾.

(6) ולענין ברכות ההפטרות, כתב הברכי יוסף (ס"ק א) שעל המברך לענות אמן בסופן, אכן כתב הכף החיים (ס"ק א) שלמעשה לא נהגו כן [אף בני ספרד הסוברים כשו"ע].

מילואים

הלכות ברכת הפרות סימן ריב

המשך מעמוד קודם

[משנ"ב שם]

וצריך לברך על הלעקא"ף או על המרקחת תחלה שהם תשובין, ואחר-כך מברך על היין-שן¹⁵.

(15) וכן הטובל פת כיסנין בקפה, וכוונתו בשביל שניהם, כתב לעיל (סי' קסח ס"ק סה) שיותר טוב שיברך מתחילה על הפת כיסנין לבד בלא שרייה [שהרי ברכת הכיסנין קודמת לברכת הקפה (שעה"צ שם ס"ק סג)]. ואחר כך יברך על מעט סוכר ברכת 'שהכל' להוציא את הקפה.

[משנ"ב ס"ק ה]

ולענין נטילת ידים, עין לעיל בסימן קנח סעיף-קטן י במשנה ברוך¹⁴.

(14) שנחלקו האחרונים אם צריך נטילת ידים, והסיק במשנ"ב שם שבפחות מכזית בודאי יש לסמוך שלא להצריך נטילה, אבל בכזית או כביצה יטול ידיו ולא יברך על הנטילה מחמת ספק.

אמנם לגבי האוכל מעט פת יחד עם שמן שגומע מחמת שחושש בגרונו, סהם במשנ"ב לעיל (סי' רב ס"ק כט) שאינו צריך לטול ידים [לשיטות שהפת נחשבת טפלה].

הלכות ברכת הפרות סימן ריג ריד

המשך מעמוד קודם

לכתחלה שצריך לברך לכלם²² וכו', ובסימן ח סעיף ה ובמשנה ברוך²³.

(22) ובאופן שכמה אנשים מתעטפים בטלית חדשה, כתב לעיל (סי' ח ס"ק יד) שאמנם ברכת להתעטף יכול לברך אחד לכולם, אבל ברכת 'שהחינו' יברך כל אחד בעצמו.

(23) שם (ס"ק יג) כתב שאף שיותר טוב שאחד יוציא את חברו לא נהגו כן עכשיו, ויתכן שהוא משום שאין כולם בקיאים להתכוון לצאת ולהוציא.

[משנ"ב ס"ק יח]

ועין לעיל בסימן ס במשנה ברוך סעיף-קטן י"ד²⁴.

(24) שם הביא דעת המג"א שבמצוות דרבנן אין צריך כוונה, וכתב שבשור"ע מוכח שאינו מחלק בכך, ושכן משמע גם בביאור הגר"א.

ולענין דיעבד, אם שמע ברכה בסתמא ולא כיוון את הכוונה הנצרכת, כתב (שם, ולקמן סי' הפט ס"ק יז) בשם המג"א (סי' תפט ס"ק ח) שאף לפי השור"ע שפסק שמצוות צריכות כוונה לא יחזור ויברך, מפני שלענין ברכה שצריך להזכיר שם שמים יש לחוש לדעה הסוברת שמצוות אין צריכות כוונה. והסיף בשעה"צ שם (ס"ק כג), שהא"ר כתב לענין ברכת ספירת העומר שכיון שהוא ענין דרבנן יש לחוש לדעה הסוברת שבמצוה דרבנן יש לנו לפסוק להקל שאין צריך כוונה (דעת המג"א הנ"ל).

סימן ריד

בכל ברכה צריך להיות שם ומלכות

[משנ"ב ס"ק א]

בין ברכת הנהנין ובין ברכת המצות¹.

(1) לגבי מקומו דם שאומר לאחר ההקדשה 'בורך רופא חוליים', כתב לקמן (סי' רל ס"ק ז) שלא נהגו לאומרו בשם ומלכות, והוסיף בשעה"צ שם (ס"ק ט), שאף לדעות שיש לאומרו בשם, מכל מקום אין צריך להזכיר בו מלכות, כיון שאינו בתורת ברכה, שהרי אינו פותח בבורך, אלא הוא נמשך אחר הידיה רצון' שאמר קודם ההקדשה. וכן תפילת הדרך חותם בה 'בורך אתה ה' שומע תפילה' ואינו מזכיר מלכות, שאינה בתורת ברכה אלא רק בקשה ותפילה בעלמא.

כשעומד בין ברכה לברכה יכול לצאת אבל לא באמצע הברכה, שכיון שחייב הברכה חמור יותר מקדיש וקדושה, ובשמיעתו התכוון לצאת ידי חיוב זה, אפשר שזה נחשב כהפסק באמצע הברכה.

ובאופן שהמכוון לצאת על ידי שומע כעונה, מכרך באותה שעה גם בפיו, כתב בביה"ל לקמן (סי' רעא ס"ב ד"ה דאתקש, בשם הגרע"ק א) שברכתו [בפיו] לבטלה.

והרצא לצאת חצי ברכה בשמיעה וחציה באמירה, כתב החזו"א (או"ח סי' כט ס"ק ו) שנראה שאינו יוצא, ונשאר בצריך עיון על מה שכתב בשו"ת רע"ק א (מהדו"ק סי' ז) שיוצא. אמנם בביה"ל (שם) הביא את הרע"ק א, וכן במשנ"ב לעיל (סי' קפג ס"ק כז) כתב שאם שחו השומעים בשעה שהמברך בירך, ועדיין לא גמר המברך את הברכה, חוזרים השומעים ומברכים בעצמם ממקום שפסקו לשמיע את דברי המברך, וכתב בספר שונה הלכות (ס"א) שנראה מזה שהמשנ"ב חולק על החזו"א, וצוין גם לדברי השעה"צ לעיל (סי' קכד ס"ק מז) לגבי היוצא ידי חובת תפילת שמונה עשרה בשמיעה מהשי"ן, והשי"ן אומר תחילת 'מודים בלחש, שיתכן שיכול היחיד לומר בעצמו חיבות אלו. וכן לדברי הביה"ל לעיל (סי' קכו ס"ב ד"ה ואם) לענין שליח ציבור שנשתתק בשלש הברכות האחרונות של שמונה עשרה [שכתב השו"ע שם שמי שעומד תחתיו יתחיל מירצה], שאם העומד תחתיו כיון לשמוע מתחילת רצה, אין צריך לחזור אלא לתחילת הברכה שנשתתק בה, ואולי די לחזור לאמצע הברכה ממקום שפסק [וראה שם בשור"ע 'משנ"ב ס"ק ח]. וראה מה שכתבנו בסי' קפג שם.

[משנ"ב שם]

עוד יותר יש חייב לקפחחלה לענות אמן בברכה שמתפנן לצאת בה²¹.

(21) וכן המברך יכול לצאת באמן שעונה השומע, וכמו שכתב הרמ"א לעיל (סי' קסז ס"ב). ובטעם הדבר כתב המשנ"ב שם (ס"ק כ), שעניית האמן אף היא בכלל הברכה, ועל ידי עניית האמן הברכה חשובה יותר [ובביה"ל שם (ד"ה והמברך יכון) נשאר בדין זה בצריך עיון].

[משנ"ב שם]

קתבו הפוסקים: אם פמה אגשים עושים מצה אצח, מצה

